

Megjelenik minden csütörtökön sokféle képpel ellátva. **Előfizetési ár:** Egész évre 6 forint; félévre 3 forint; negyedévre 1.50 forint. Előfizethető minden postahivataltól és könyvárussal. **Hirdetések díja:** 4 hasábos petit sor 9 új kr. **Szerkesztői szállás:** mézáros utca 2. szám, 2-dik emelet. **Kiadó hivatal:** barátok tere 7. szám.

Az 1869–72-ki országgyűlés elnöke.

A »Speaker,« a parlament elnöke! Ez a leg-tiszteltebb méltóság Angliában, s valóban, parlament életben ő foglalja el a legelőkelőbb helyet; a pártok és a miniszterek fölött áll. Ő a törvényhozó souverain hatalom elnöke. Természetes tehát, hogy e méltóságot az uralkodó többség mindig oly férfira bizza, kiből egyéb képességeken kívül tekintély és erély is összpontosul, sőt figyelemmel van személyének rokonszenveségére is, mert ez a különböző pártok vitáiban mindig előnyére szolgál a tanácskozások mérséklésének.

Az 1869-ben megnyílt magyar országgyűlésen előre látható volt, hogy oly ellentétes nézetű pártokból alakult parlamentben az elnöki székre erélyt és tekintélyt kell emelni, azért az elnök megválasztása igen fontos kérdés lett. Mindenkinnek emlékezetében élt még azon imponáló erély, melyet az 1861-iki ingerült kedélyű országgyűlésen Ghyezy Kálmán, mint elnök tanusított. Hozzá hasonlót ohajtottak most is. A kérdés a jobboldal nem kis veszteségével oldatott meg, midőn egyik legkiválóbb tagját s egyik legjeleseb szónokát ültette az elnöki székbe, mert az elnöknek nem lehet részt venni vitákban, nem lehet más ügyben szólania, csupán abban, mi szorosan a ház elnökének tisztjéhez tartozik.

Somssich P. az 1869–72-iki országgyűlés egész folyamata alatt igazolta a benne helyezett bizalmat. Mindvégig erélyesen, tapintatosan és higgadtan vezette a tanácskozmányokat; megőrizte a pártok tiszteletét is, s nem vesztett személye mítsem a rokonszenyből. Csupán a legutóbbi viharos napok alatt történt néhány fölszólalás az elnöki rendreutasítások ellen. Azonban parlamentünk utolsó hat hete mindenben rendkívüli körülmények közt folyt le.

Mint szónok elmúlt az utolsó három év alatt, s csupán a legutolsó ülésen hallottuk ismét, midőn zárbeszédet mondott. A szónokot fölládozta pártja a jó elnökért. Somssich egyike a kiválóbb parlamenti jelenségeknek. Még a régibb orátorok közül való, kik a hasonlatokat sokkal bővebben használták, s a költöket (kivált a latin klasszikusokat) gyakran emlegették. Fölfogásban gyors, fordulatokban gazdag, kifejezésekben mindig nyugodt, de az elmondottakban igen sokszor éles. A

palamenti otthonosságot teljes mértékben bírván, a rögtönzésben azonnal helyén van, s polemici folytatni akármely pillanatban képes. Nem azok közül való, kik egy elv vagy eszme fejtegetése s annak népszerűvé tétele által tűnök ki; nem a nagy kérdések szószólója, hanem ellenvetések cáfolója. Parlamenti csatár, ki azonnal készen van támadásra, vagy a roham visszaverésre. Cáfolni, az elmondottakra reflektálni a jobboldal szónokai közül senki sem volt annyira képes, senkinek sem állt annyira rendelkezésre a retorika

ismerte vérmérsékletét, s ha közbe kellett szólania, mindig e szerint tette meg a figyelmeztetést. Ülések alatt, úgy mellékesen, sokat »pörölt« a szélsőbaloldallal, mely oly közel foglal helyet az elnöki székhez, hogy a conversálás lehetségessé válik. Somssich ily összeköttetésben volt azon párttal, mely támadaiban a leghevesebb szokott lenni, s ez összeköttetés is növelte az elnök iránti rokonszenvet.

Somssich szereplése a nyilvánosság előtt nem az új aera alatt kezdődött. Neve ismeretes már a pozsonyi dietákból is. Itt Somssich a konzervatív elem szószólója volt, s ellenzékét képezett atyja: Somssich Miklós ellen is, ki a szabadelvű párt egyik leg-tiszteltebb tagja volt, s másfél év előtt hunyt el. Somssich Pozsonyban 1843–1844-ben Somogy megye követe volt, az örökké emlékezetes 1847–1848-diki utolsó dietára pedig Baranyamegye küldte. Ekkor Kossuth ellen küzdött. A válaszfőlirati vitáknál igen hevesen támada meg Kossuth javaslatát, s külön javaslatot adott be az ellen. Ezt ugyan később Széchenyi közvetítő javaslatára után visszavette, de sem a konzervatívok, sem Széchenyi javaslatára meg nem akadályozhatták, hogy a Kossuthé nyerjen többséget.

1848-ban a szabadelvűek nagy eszméi ellenállhatlan erővel hódították meg az országot, s fegyvert is ragadt annak védelmére. A konzervatívok egészen leszorultak a küzdtérről, s midőn az 50-es évek végén, s a 60-as évek elején egy-egy kísérletet tettek térfoglalásra, ez mindössze ideig-óráig tartó volt, eredményében pedig semmi. Somssich ekkor már nem volt a kon-

zervatívok sorában, melynek csakis egy töredéke (Barkóczyval, Sennyivel, Majláttal élőkön) jelentkezett a kétes eredményekért.

Somssich 1811-ben Sárdon született, s Pécsen, Kaposvárt, Pesten és Győrött tanult. Nagybátyja, gr. Somssich Pongrác a hivatali pálya számára nyerte meg, s ezt először mint megyei tisztviselő Somogyban kezdte, hol jegyzővé választották. Az 1843–44-diki országgyűlés végeztével pedig a helytartótanácsba nevezetett ki.

A viharos idők alatt egészen elvonult, s csak

Somssich Pál.

fegyvere, mint Somssich Pálnak. Az 1867-diki országgyűlésen rendszeren ő állt Ghyezy támadaisai elé, ő mérközött meg ugyanabban az ülésben az ellenzék e kitűnő tagjával; ő volt arra hivatva, hogy Ghyezy beszédének hatását ellensúlyozza. A véletlen úgy akarta, hogy most mindketten egyszerre nyilatkoztassák ki, mikép visszalépnek a küzdtérről, s mindkettő ugyanazon okokat hozta föl: előhaladt kort s gyöngye egészségét!

Mint elnököt nemcsak erély, hanem tapintatoság is jellemzi. Ugy szólva, minden szónoknak

1850-ben szólalt meg egy német nyelvű röpirat által, melyet az erőszakoskodások ellen és nemzeti jog érdekében írt. E felszólalás erőyes hangon történt, a mihez nem kis bátorság kellett abban az időben, midőn egy véletlenül elejtett szó miatt is megnyiták a börtönök ajtai. A röpirat címe: »Das legitime Recht Ungarns und seines Königs.«

Az absolut kolossus agyaglábai összetörtvén, Somssich somogyi magányából újra kilépett s a parlamentben (hol 1861-ben és 65-ben a kaposvári kerületet képviselte) megjelenvén, végkép szakított a konzervatív elvekkel, Deák politikájához csatlakozott, s igen sokszor fölkel annak védelmére. Teljesen bírva pártja bizalmát, a Deák-kör elnöke, majd pedig országgyűlési alelnök lett, mely utóbbi tisztelet a miniszterelnökké kinevezett gr. Andrássy Gyula után bízta rá a többség.

1869-ben újra Kaposvárt lépett föl, minajelőlt, de kisebbségben maradván, Bácsmegeye rigyicai kerülete választotta meg.

Somssich a parlamenten kívül sokat működik intézetek, egyesületek s részvénytársulatok körében is. Igen munkás, erőyes férfi, és sajnálni lehet, ha föltett szándéka mellett marad, hogy t. i. visszavonul a nyilvánosság sorompói közül.

Az országgyűlés bevégozte után kitüntetések vártak rá. Többi közt ölkölös rendjel, a mit azonban nem fogadott el. A fejedelmi elismerés tehát belső titkos tanácsossá tette.

— r.

Brackley Gordon.

— Allan Cunningham-től. —

Dee-mentében jött Inveray,
S deacal vadászta ott.
Hajnald' már nagy hangosan
Brackley-n kopogtatott:
»Brackley Gordon, no lépj elő!
Ha erőd őrized;
Egy kard kopog ajtódon im,
Élesb mint a tied!«

„Ébredj Gordonom, talpra föl!
— Imigy szolt hitvesem, —
„Marháidat, nézd Inveray
Elhajjja völgy fele!“
»Hogy menjek én le, hitvesem?
Hogy lépjek én ki? Hi-z
Egy kardom van nekem csak, és
Az ő kezébe' tiz!«

„Rokkáitok melől ide
Leányok, most élém! —
Ha nőül férőhöz megyek,
Nem volnék ily szegény.
Föl, rajta, lányok szaporán,
Fegyverbe álljatok! . . .
S te Gordon, jó lesz fejni lenn —
A lord most én vagyok!“

Fölugrik Gordon, hirtelen
Páncélba öltözik,
Kézét kardján pihenteti,
S lovára felszökik.
S a mint lehajlik, csókot ad,
Ajkat ily szókra tárt:
»Gordon megy, nyitassd a kaput!
De vissza már ne várd!«

Süvölt a légben Inveray
Szabályja élesen;
Ott fekszik Gordon a fűben
Halványan, véresen.
Hol Dee ered, s a Speybe foly
Kigyózza szerteszét,
Siratja őt a fölvidék
S átkozza Inverayt.

»Brackleyből jöttök oh talán?
Mondjátok hiven el,
Siratja őt szép özvegye,
Megtépett fűrtivel?«
„Brackleybe' voltam, az igaz,
De gyászt nem láttam ott,
Mindenki táncolt és danolt,
Ivott, lakmározott.

»Az özvegy mint menyasszony, oly
Mosolygó, friss, vidám,

És Inveray, mint vőlegény
Últ bájos oldalán.
És nagy vigalmat rendezett,
Minőt egy lord se m'g,
Bár Inveraynek kardja, oh!
A vértől még sorét.

Kunyhóban, várakokba' fonn
Gyász, könnyű, siralom . . .
Hős Gordonnak megölve oh,
Napfényes hajnalon.
Kizöldel újra rét, berek,
Kihajt az orgona,
A jök, nagyok, diésök: csak ők
Nem kelnek föl soha!

CSUKÁSSI JÓZSEF.

A nővérek.

— Eredeti elbeszélés. —

(Folytatás.)

VII.

Kálmán ezalatt nagyratörő terveit szötte. Elettén vigasztalhatlan volt, hogy szüleit és Etelkát, a bálványzott kedves lényt ott kellett hagynia; hanem azután örvendett, hogy kiragadhatta magát és komolyan foglalkozhatik jövője megalapításával.

A mit Margit mondott, azt kitorólhetlenül elméjébe véste. A büszke hölgy igazat mondott: neki küzdeni, emelkedni kell, s akkor övé lesz Etelka. Ez utolsót elhallgatta ugyan Margit kisasszony, de Kálmán biztosnak hitte, hogy akkor nincs hatalom, mely tőle a drága jutalmat megtagadhatná.

Még nem fejlődtek oda az ügyek, hogy rohamosan lehetett volna emelkedni. Először is azonban a tevékeny fiatal emberek csoportjába állott s a nagy elveket ő is hangoztatá. És a nép fia nem negélyből, hanem szívből, igazán beszélt. Bárhol lépett a szöszökre mindenütt örömet hallgatták, s a Bogó Kálmán név csakhamar a legjobb hangzású nevek egyike lett a magyar fővárosban.

Az öreg Órhalmi Mátéknak valóban igaza volt: a hógomoly nem állott meg a hegy közepén. A magyar szabadságharc elkezdődött.

Bogó Kálmán volt az első, ki a honvédek közé fölesapott és éltét, vérért fölállozta hazájának. Ő még könnyebben tette, mint a többiek. Ő csak nyherhet a veszedelemben. Ha meghal, meghalt hazájaért és mint hőst fogják ünnepelni: ha megmarad, a legnagyobb boldogság: Etelka keze vár rá.

Otthon pedig Cserhalmi Gáborné, Kálmán Etelkája már túl volt rég a mézesetekken. Margit pedig titokban örvendett. Kálmán megtartá szavát. Ugyanesek emlegetik nevét; eleintén a szónokok közt tünt föl, most pedig mint harcos, a golyózáporban vivja ki a büszke nevet. Alig jött hirlap, mely valami kellemes hírt ne hozott volna Bogó Kálmánról, ki mindjárt az első csatában főhadnagy, a másikkban százados lett s mellette két érdemrendet is kapott.

— Halad, halad, gyorsan, mint a jeles emberek szoktak! — mondá örömmel Margit.

A tisztartó urék is örvendtek Kálmán diésőségének. A tisztartóné asszony azonban mégis jobban szeretné, ha ithon ülne, mert annak a katonáskodásnak utoljára se lesz jó vége, még utoljára ottmarad a csataterén. Ő nem tudott keserves szív-szorongások nélkül gondolni fiára.

Etelkának azok voltak legnehezebb percei, midőn férje fölolvasta előtte a harsai tudósításokat és Bogó Kálmán nevét mindenütt ott látta. Ez a név majd kiégotte szemét, szívét. Úgy kívánta volna, hogy inkább sohse lássa, sohse hallja e nevet. Érezte a kínt, és nem enyhíthet. Borzalmas, kétségbeejtő volt a jelen s nem várhatott, nem számíthatott boldogabb jövőre.

Kálmán szülői többször írtak Kálmánnak, de sohsem volt bátorságuk megírni, hogy Etelka kisasszony már rég másnak a neje. Azt gondolták, jobb lesz e hírrel várni, mert ha most adják tudatára, az a fiu oly eszeveszotten fog az ügyük és

puskák közé rohanni, hogy semmiféle jó szerencse meg nem mentheti.

A jó szülők csak fiuk javát akarták, habár ki tudja, nem jobb lett volna-e, ha most, midőn annyira elfoglalják más dolgok, ha most értesítik a szomorú valóról, melyet most talán könnyebben elviselhetne. Kínosan érintené, de a legelső ágyudőrej feledtetné a kínt.

Nem így történt. Kálmán küzdött s küzdelme végén látta a csendes, nyugalmas napokat, melyekben neje ölébe hajthatja fejét és kipihenheti fáradalmait.

Kálmánnak legelső öröme akkor volt, midőn őrnagyi kineveztetését elnyerte, s három kiváló érdemrend díszíté mellett.

A hirlapok szépen leírva közölték a kitüntetések, melyekben Bogó Kálmán, a fiatal vitéz őrnagy részesült Sz. . . . meg G. . . . város hölgyei részéről, kik ékes virágkoszorúval lepték meg a »szép őrnagy-e-t, mint elneveztek.

Oh! ha azok közt a bájosabbnál bájosabb hölgyek közt az igénytelen, kékszemű, szőkefűrtű leányka ott lehetett volna, nagyobb öröme szolgált volna Kálmánnak minden érdemrendnél, minden koszorúnál. Elmondhatta volna: »Mindezt érted tevém! Méltó vagyok-e szerelmedre?« Ahhoz a szőkefűrtű leánykához azonban más beszélt ily bizalmasan, az rá néző örökre elveszett.

Cserhalmi Gábor látván, hogy neje mily szomorú, mindenféle mulatságokról, szórakoztatásról gondoskodott, a mi csak eszébe jutott. Hogy napjai még jobban teljenek, Margit kisasszony is átrándult Vámosiba hűgához, és minden kitelhető módon igyekezett a búslakodót vigasztalni.

— Roszult tevém! — volt mindig a válasz, melyet könyvek követtek. — Oh! nagyon gyöngye voltam.

Egy délután Cserhalmi Gábor lépett be a hölgyekhez és bocsánatot kért, hogy zavarja, hanem egy kis újságot akar mondani nejének, és az bizonyosan Margitot is fogja érdekelni.

— Vajjon mi lehet az az érdekes hír? Sógor valóban kíváncsivá tesz! — mondá Margit.

— Nemde, ismertetek, édescim Bogó Kálmánt, Bogó tisztartó ur fiát? — kérdé Cserhalmi.

— Nos, miért? — szolt Margit s kissé megdöbben, hogy hát ha Cserhalmi sejtene Etelka titkos fájdalomnak okát.

— Csak azért, mert a mint hallom, az ideérkező két huszárszázadot ő vezeti és éppen ide lesz szállásolva. Mondják, hogy vig, művelt ember, tehát majd jobban eltöltjük az időt.

Etelka elhalványodott és szédülni kezdett, úgy, hogy a támlányban hátra rogyott. Margit magában suttogta: »Szerencsétlen ember, csak ez hiányzott számodra!«

— Aztán, édescim, szívesen fogadjátok az új őrnagyot, nehogy panasza legyen. A Cserhalmi-ház mindig vendégszerető volt, és nem válogatta meg a vendéget. A mint tudom, az őrnagy a nép fia, azaz hogy nem-nemes; az ilyent még szívesebben kell fogadni, különben kigyót-békát kiált.

Margit kisasszony biztosította, hogy majd szívesen fogadják.

Etelka kétségbe volt esve. Félte megjeleni Kálmán szemei előtt. Margit minden más módot föltűnőnek talált, mely a férjénél is szemet szurhatna.

— Te úgy tettél, mint a család érdeke kívánta. Senkinek sem voltál lekötelezve. Légy bátor és erős! — hangzott föl Margit biztató szava.

Etelka erős akart lenni s majd összerogyott.

— Veled leszek, nincs okod félni!

Hogy minő éjszakája volt a szegény asszonynak, arról senkinek sem lehet fogalma. A legkülönbözőbb gondolatok gyötörték fejét s emésztették szívét. Majd hamis okoskodásokkal akarta magát megnyugtanni, majd rémképek támadtak föl lelkében, melyektől csak elsüllyedés, a halál szabadíthatá meg. Egy percre sem tudta behunyni

szemét. Az a nyájas arc, mosolygó ajk, azok a szelid szemek, melyek pár hónap előtt oly derülten tudtak mosolyogni, most kísérteties fényűek voltak.

Reggel gépiesen kelt föl, felöltözködött, alig tudta, hogy valaki még mozog körülte; a kérdésekre alig felelt s csak a trombiták harsogása ébreszté életre, hogy ismét lesujtsa.

Néhány perc, és a nagyterem ajtaja nyílt meg. — Bogyó Kálmán őrnagy! — mutatá be Cserhalmi Gábor a vele belépőt.

Bogyó Kálmán őrnagy éppen mosolygni akart s örömet kifejezni, midőn Cserhalmi folytatá:

— Etelka, nőm. Margit, sógornóm. Ön bizonyára ismeri.

Bogyó Kálmán őrnagy előtt összefutott a világ. Oly halvány lett, mint a halott. De erőt vett magán. Meghajolt, hanem egy szót sem szólt.

Ha most egy golyó szíven találja, nem ölne volna úgy meg, mint Cserhalmi. Bogyó Kálmán sosem képzelte, hogy egy pillanat alatt anynyira megváltozzék előtte a világ.

Átkozta a végzetet, mely annyi esatából kimenté, hogy most esatán kívül, épp az, kit a földön legjobban szeretett, semmisítse meg. Futni szeretett volna e helyről, és maradnia kellett.

Midőn magára maradt, fölshajtott: »Minden esalfa már e világon!»

Cserhalmi Gábornak föltűnt, hogy az őrnagy, kiről neki azt beszélték, hogy vidám, derült fiatal ember, itt nála mindjé komoly. Szerette volna tehát szórakoztatni. Gyakran magával vitte a tárgyaló-terembe, hol neje, sógornője és ő voltak együtt. Etelka a zongorához ült s vidám darabokba kezdett, melyeket aztán a legszomorubbán végezett, úgy hogy a férj nem egyszer figyelmeztette feleségét, hogy már ez aztán nagyon is bús.

Margit kérdézködött a harcokról, ütközetekről; elbeszélte, mily figyelemmel kísérte a hírlapokat, melyekben mindig volt valami örvendős. Bámulta az érdemrendeket, a fiatal őrnagy rendkívüli bátorságát és kacérokodott vele.

Kálmán rendszeren csak annyit felelt:

— Szót sem érdemel, kisasszony! Az egész csak a véletlen, és nem az én érdemem. Nem volt közütnk egy is, ki épp oly bátor ne lett volna; a legbátrabbak a csatamezőn maradtak. Remélem, számomra is föntartott a gondviselés egy golyót.

— Ön ohajtana meghalni? — kérde Margit.

— Nem kérde a csatában, ha akarunk-e meghalni? — mondá keserű mosolyal Kálmán.

Etelkával még egy percig sem lehetett együtt, minék szívéből örvendett is. Azt hitte, nem állhatná meg szemrehányás nélkül, s ezt nem akarta; belátta, hogy ehhez nincs joga.

Egy-egy pillantást is csak lopva vetett Etelkára s láthatta, mily rendkívüli halvány.

— Boldogtalan volna? — kérdezé önmagától és nem felelhetett rá. — Hisz Cserhalmi áldott, jó ember, ki minden kívánatát, gondolatát ellesi és teljesíti. Ily férfival igen sok nő boldog lett volna. Etelka nem lehetett. Margit leginkább meg tudta volna mondani, miért.

A háziúr a rövid három hét alatt, melyet Kálmán házában töltött, annyira megkedvelte a fiatal őrnagyot, hogy legjobb barátjaként tekinté. Tisztelte, szerette, mit a nemes jellemű, vitéz katona meg is érdemelt.

Egy reggel az őrnagy Cserhalmiék szobájába lépett s bucsuzni akart, mert pár napra szülői látogatására indul. A szobában csak Etelkát találta, Cserhalmi már korán reggel vadászatra ment.

A mint Kálmán belépett, Etelka majd elpirult, majd elhalványodott. Kálmán Cserhalmi után kérdézködött. Etelka válaszolt, s az őrnagy meghajtotta magát, azután távozni készült:

— Bogyó úr, semmi mondani valója nincs számomra? — kérde Cserhalmi, midőn az őrnagy az ajtóig ért.

— Semmi, asszonyom!

— Sosem fog megbocsátani?

— Önnek nincs bocsánatomra szüksége, — viszonzá Kálmán és távozott.

Pár perc múlva az őrnagy már lovon volt és Etelka az ablakból láthatta, mint száguld végig az országúton.

A szülői háznál nem is tudták, hogy milyen szívesen fogadják Kálmánt. Klára asszony nem győzte eléggé csodálni fiát, ki ebben az aranyos, paszomántos huszárruhában még delibb legény, mint azelőtt volt. Bogyó Bálint uram meg a csatákra volt kíváncsi és valódi élvezettel hallgatá, midőn Kálmán elmondta, hány lovat lőttek ki alóla, hányszor fűtyült el a golyó füle mellett.

— Nagyon kell ott vigyázni, apámuram, hogy valami baja ne essék az embernek! — jegyzé meg enyelegve az őrnagy.

— Hát csak vigyázz is édes fiam, mert ha valami bajod esik, akkor aztán hadd temessenek el mindjárt engem is! — mondá a tisztartó úr és e szomorú mondásra mindnyájan elkezdtek sóhajtni, mintha a baj már meg is történt volna.

(Vége következik.)

SZÉPPALUDI Ö. FERENC

Széchenyi kora s műveinek hatása.

I. (A tudományos akadémián alapítását megelőző idők.)

Midőn sz. László király dicső elődének, sz. István király tiszteletére Zággrában a maig álló, bár azóta sok változáson keresztülment bazilikát építették, jeles történetírónk: Fessler Ignác erre megjegyzi, hogy ez a legszebb emlék, melylyel egy nagy ember egy nagy embert megtisztelhet. Széchenyi Istvánnak a »nagy magyar,« sőt »legnagyobb magyar« címét nagy ellenfele, versenytársa, Kossuth Lajos 1842-ben adta. S most, midőn pár nap előtt halála tizenharmadik évfordulójának emlékét gyászoltuk s az általa alapított m. tud. Akadémia ülései is küszöbön vannak, érdekesnek tartjuk az új nemzedék előtt fölleveníteni emléket, s talán feleltet vagy nem ismert részleteket is elmondani. Nem eltrajtot fogunk adni, hanem korfestést, ismertetőn műveinek hatását is.

Hogy azonban Széchenyi István érdemeit a magyar nemzet utjászületése körül az új nemzedéknek élénkebben föltűntethessék, előre kell bocsátanom a magyar nemzeti élet s alkotmány rövid rajzát, a mint ez Széchenyi föllépte előtt száz év óta virágzott, majd roskadozott, s jelenleg romjaiban úgy hever, mint vidéken a legtöbb megyei s kinstári épület, melyeknek 1848 óta már se tetje, se ablaka, s bár a romok közt az új nemzedék új építkezésekhez fogott, a még álló, de ingadozó falak ledüléssel fenyegetőznek.

A töröknek hazánkól kiűzetése s a kurucháború lecsillapodása után a magyar főnemesség, többnyire a Habsburg- királyok alatti s az újszerzeményi jószágokból megvagyonosodott parvenek: az Eszterházyak, Festeticsék, Széchenyiek, Zichyek stb. s a főpapok, világiak és szerzetesek a polgári és egyházi alkotmányok, a kétszáz éves török és polgárháború alatt megromlott vagy földült állapotának helyreállítását ott kezdték, a hol az a mohácsi vész által félbeszakítottat vala. A kath. főpapság az előző két század zavaraiiban elterjedt s meggyökeresztet vallásreformról hallani sem akart s kíméletlen szigorral téríté vissza a protestánsokat a maga aklába, vagy üzte ki őket egész falukból, vidékekből, kiket a török megkímélt, mivelhogy a római egyház fenségét elismerni vonakodtak. A földesurak korlátlan hatalommal uralkodtak jobbágyaikon, s midőn a bécsi kormány az állandó katonaság föllállítását sürgeté 1715-ben, ennek alapjául a jobbágytelkeket s ezen lakó parasztaikat jelölék ki. A legyőzött forradalom után a kedélyek engedelmességre hajlandók, s a királyi hatalom egyesítve a római szent birodalom üres, de fényes címével, tisztelt vala. A nemzet nőkirálya, Mária Terézia iránti szeretete s hűségének magasztos és fölláldozó példáit tanusítá az örökklési és burkus háborúkban. E közben a mult

századok sebei lassankint behegedtek: a főurak palotái, kastélyai, a főpapok templomai, klastromai nagyobb fényben, mint valaha, újra emelkedtek. A tapintatos nőkirály, nehogy a magyar és cseh főurak közül új Rákócziak, Thurzók keletkezzenek, édeskesz modorával rábírtá, hogy magoknak Bécsben építtessenek palotákat, s őket német nőkkel háziasítván össze, mindenképpen azon volt, hogy a főurak érdekeinkben a fejedelmi házzal egybeköttesen s ennek fényét növeljék, miért a címre hiú magyar urak egymással a bárói, grófi, hercegi címek elnyerésében vetelkedtek. Azonban a bécsi kormány biztos tudomást akarván magának szerezni az ország véderejéről s az állandó katonaság alapjául kijelölt jobbágytelkek mennyiségéről, miután e szándoka a nemes urak 1764-diki országgyűlésén megtört, 1772-ben azt hivatalból szép csöndesen mégis végrehajtatá. József császár tovább ment. Az emberiség nevében, igaz, hogy saját birodalma érdekében is, kíméletlenül fölrazta az ősi kiváltságok párnáin lenyén heverő nemességet és papságot, midőn a vallástürelmi parancsot kiadta, hétszáz klastromból a fölös barátokat szélnek bocsátotta, s a catastrális adót elrendelte. Igaz ugyan, hogy e fejedelem haláloságán rendeleteinek nagyobb részét visszavette, de ezekkel már ellínté egy üdvös reformérzet magvait a nemzet kebelébe, melyek az 1791-diki országgyűlésen máris sok szép gyümölcsöt hoztak, s ha a bekövetkezett francia háborúk nem gátolják, meg többet váltának az országos reformbizottságok törvénynyé s életté válandott munkálataiban hozandók. A végzet úgy akará, hogy a megindult reformok még egy emberkorig szüneteljenek s azokat egy férfú indítsa meg újra, ki éppen az 1791-diki eszmemozalmak közben oly atyától született, kinek agya a reformeszmékkel úgy tele volt, miként a rege szerint Zeusz agya Pallással; ki a maga reformjait oly életkorban kezdé, melyben azokat Jézussal a zsidó hierarchia és arisztokrácia bevégezette.

Még azt is előre kell bocsátanom, hogy a huzamos belbéke alatt, melynek az ország határain néha dühöngött török s burkus háború dacára a magyar nép örvendett, némi anyagi jólét fejlett ki, mely az uraságoknál a francia izlésű paloták építésében, a népnél pedig a számos marhatásban nyilvánult. Öreg parasztoktól hallám idézteni József s Mária Terézia korabeli vagyonos, 8—12 ökrös parasztagadák dícselkedését: »minden van, csak madárteje nincs.« A kevésse megelégedés e jóléte a bogárlátú paraszt-viskókban s a köznemesi szegény, mégis büszke lakokban egy sajtáságos latin példabeszédnen nyilatkozott: extra Hungariam non est vita, si est vita, non est ita. (Magyarországon kívül nincs élet, ha van: de ilyen nincs.) Az efféle beszéd ma úgy tűnnek föl, mint a torma esett féreg dícsékvése; ámde az ember akkor kevésse bedrte; magasb igényei, vágyai az állati szükséglet kielégésén kívül, miként a rege aranykorában, alig voltak — a földesur jobbágyával alig érezette hatalmát; a magyar pór látta, miként tódul hozzánk Németországból a sok beköltözö idegen nép; hallá az unoka nagyapjától, mennyiszere kelle futniok a török, német s tatár elől; ezek hallatán s láttán keletkezhettek szívéből boldog megelégedettségének ama nyilatkozata. Szellemi szükségekre a tömeg nem gondolt, a vallás dolgait végezte a pap; a nemesség kiváltságainak s a fennen hangoztatott avita constitutio ősi-alkotmány árnyaiban nyugton pihent. A magyar dalberokból — a kurucháború, a nemzeti önállás szerencsétlen harcái után, miként szigorú telben — az önkés madarak elköltöztek. Felsőszázadon tul Faludin, Rádain s Amadén kívül szerte nagy Magyarországon alig hallatá magát magyar költő, s Bod Péter vakmerő vala nagy titokban egy magyar tudós társaság föllállításá iránti ohaját Rádainak megszugi. 1772-ben, tehát éppen száz év előtt, Bessenyei és lelkes testőtársai keblében villant meg az eszme Bécsben, hogy honfitárs-

ikra a szépnek, a franciáktól kölcsönzött szépirodalomnak eszméivel hassanak. E szikra József császár ujtása által lobbot vetett, de a fölesapott lángot, nehogy a francia forradalom példája nálunk is a helyett, hogy élesszen, romboljon, az irodalom munkásainak rabságra hurcoltatása által a bécsi kormány elfojtotta. Mindamellett az egyesek által nemzeti irányban megindított szellemi mozgalom többé elfojtható nem vala, csak az időre s egy magabiztos szervező szellemre várt, hogy a külön erők patakjai egy nagyobb folyamra egyesültsenek.

Helyén lesz e század első negyedéből két jellemző, bár egymással ellenkező politikai nyilatkozatot fölhoznom. Az 1807-diki országgyűlésen a francia forradalom behatása alatt egyszerű szót Nagy Pál sopronmegyei követ, s e szavait 1839-ben ismételve hallók tőle: »Fogadj a magyar nemesség alkotmánya sáncái közé az egész ország népét, s erősítse általa nemzetiségét; mert egy elveszett alkotmányt huszonnégy óra alatt visszaszerezhetni, de az egyszerű elvesztett nemzetiséget senki sem támaszthatja életre.« (Mire az arisztokrata Vay József azt jegyzé meg Pálnak a bibliából: »Bolond vagy te, Pál!«) A másik nyilatkozat Ferenc császárkirályé, ki 1820-ban Budapesten, s a fővárosban a magyar nemzetet ünnepélyesen — nem mint 1805 és 1809-ben Napoleon elől futva — meglátogatván, az Európaszerte fölföllobbanó szabadságlángokra előzőleg a tisztelgő magas főuraknak azt mondta: »Egész Európa őrvöng, egyedül ti vagytok békén ősalakotmánytok élvezetében.«

1825-dik év november 3-án a pozsonyi országgyűlés kerületi ülésében, midőn a rendek egymásnak panaszolnák s okait nyomoznák: miért hogy a magyar nyelv diplomatikai állását már az 1791 és 1805-diki országgyűlés törvényben kimondta, az még sem lépett életbe? s az eszmék láncolata egy magyar tudós társaság létesítésének szükségére vezetne volna a szónokokat, Nagy Pál fölsőhajt: a nyelvművelő magyar Akadémiát vajha az ország nagyjainak nemes áldozata állítaná elő; mert ide is, mint az egyszerű hadvezér szerint a háborúhoz három fődolog kell: pénz, pénz, és csak pénz! Erre gróf Széchenyi István, huszárkapitány előlép s fölszólal: »Nekem itt szavam nincs; az ország maga nem vagyok; de bírtokos vagyok, és ha föllál oly intézet, mely a magyar nyelvet kifejti s ezzel honosaink magyar növeltetését elősegíti, jószágomnak egy évi jövedelmét fölláldozom!«

A hazai oltárára tett e nagyszerű — hatvanezer forint — ajándék természetesen meglepte a rendeket, s a példát, habár nem ily nagy mérvben, többen követték s oly alapot hozának össze, hogy ezzel a magyar Akadémia léte s jövedelje biztosítottak vala tekinthető. Az adomány nagyszerűsége mellett föltűnt a nagylelkű adományozó

egyenlősége, mert gróf Széchenyi István fia volt Ferencnek, ki a nemzeti szellem 1790-diki fölföllobbanását követett ismétli tespedés közepett, 1802-ik évben, a magyar nemzeti muzeumot alapította; név- s rokonutóda volt a hazafiság és egyház terén maguknak sok érdemet szerzett Széchenyi György esztergomi és Pál kalocsai érsekeknek.

Az 1825—27-ki országgyűlés berekesztése után a nagy hazafi, elvtársaival egyetértőleg, hozzáfogott Pesten a magyar Akadémia, egy nemzeti kaszinó és évenkénti löverseny rendezéséhez, mely utóbbiból aztán a magyar gazdasági egyesület fejtett ki, s ezzel a nemzet szellemi, társulati s anyagi haladásának alapját megvetette.

Ha gróf Széchenyi István nem tesz vala is egyebet, mint a tespedő nemzeti életnek e három irányban történt megindítását, örök hálánkat fogta kiérdemelni; de ő prófétai, nemzetűdvőtői küldetésének teljesítéséhez, eszmébresztő műveivel, (közöttük 1830-ban az eszmékben új világot, sőt forradalmat előidézték »Hitel«-el), csak ezután fogott, melyek természetes hatását s visszahatását jövő cikkünkben igyekszünk vázolni s föltüntetni, hogy a mely eszméket ő, az időnek teljességében

Az eszmét sokan nem helyeselték és most sem hiszik, hogy e páncélos hajók teljesíthetők föladatukat, mely esetleg leginkább az al-Dunán várhat rájuk, hová azonban a Vaskapu sekélyén át e mélyen vízben uszó járművek csakis nagy vízállás mellett mehetnek le.

Másrészt ismét többféle okot hoztak föl a szükségesség mellett. Szerbiának szintén van két kisebb hadihajója a Duna védelmére, Oláhországnak négy, Törökországnak szintén, sőt Oroszországnak a keleti tengeren számos oly kis hadigőzöst pihentet, melyek folyóvizet számára készültek. Az általános szempont azonban az volt, hogy lehet az ország oly helyzetben, midőn a Dunát körülvevő gazdag vidéket úgynevezett monitorokkal uralni vagy védeni szükség leend.

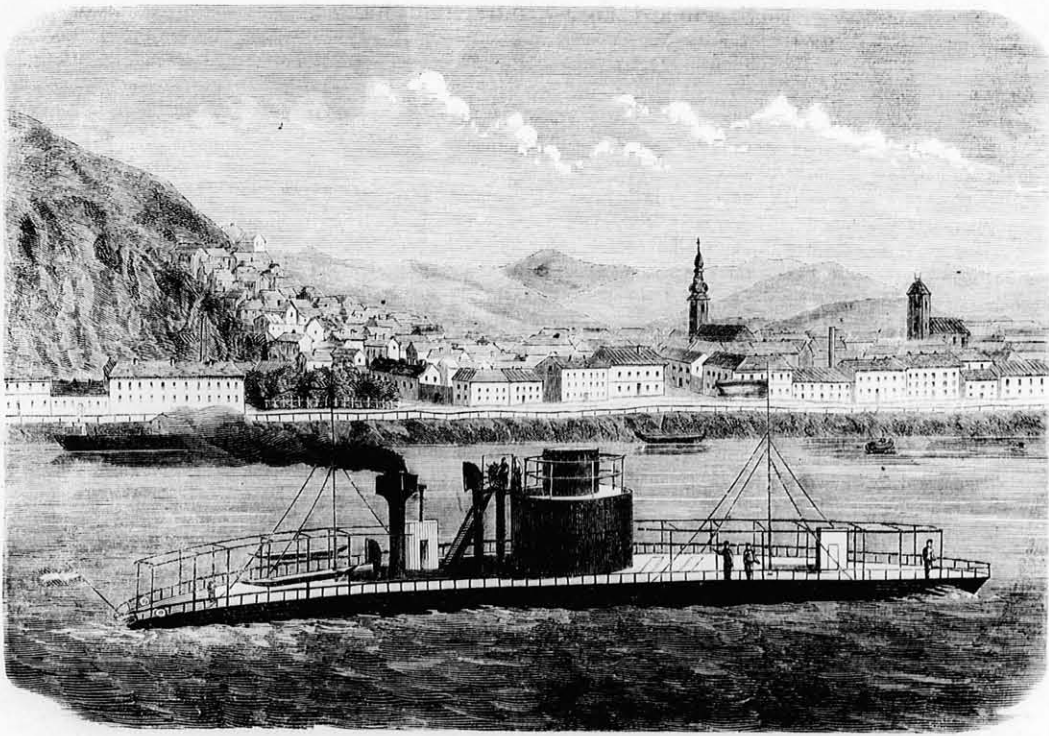
A két páncélhajó egészen ama híres amerikai hadihajó, a »Monitor« mintájára épült, melynek tengeri csatájáról pár év előtt annyit lehetett olvasni. Mint tudjuk, ott az egész hajó személyzete menhelyet talált a hajó páncéljai közt, s az ágyuzás nagy könnyedséggel történt minden irányban, a hajó födélzetén az ágyuk oly toronyban lévén elhelyezve, melyet bármire lehetett forgatni.

A dunai monitorok neve: »Maros« és »Lajtha.« Mindkettővel a fumi hajógyár újpesti műhelye készítette meg, de e gyár nem végezhetette be, időközben beállt bukása folytán, s a hátralevő munkákat az óbudai gyár teljesítette, s vagy tíz nap előtt onnan úsztak le Budavár alá, hogy a király megsejtelhesse.

Azóta a »Maros« mindig ott áll a parton, s nagy tömeg nézi folytonosan.

Mindkét hajó tökéletesen egyenlő nagyságára, alakjára és erejére nézve is. Sokkal kisebbek a rendes személyszállító hajóknál, a mi előny, mert szűkebb helyeken is könnyen fordulhatnak és fürgeségük nincs akadályozva.

A dunai monitorok hossza 160 lábnyi, s a gépezet körüli szélesség 26 láb. A hajótest vastagsága

A »Maros« dunai monitor.

mozgásba hozott, már nagyobbbrészt diadalra jutottak, részint jelenkorunkban is hullámanak, hogy az időnek teljességében ezek is vagy lecsillapodjanak, vagy végzetük szerint még magasra csapkodjanak. A nagy ember nagy lelkét 1848-ban éppen az aggodalom törte meg, hogy a mely eszméket ő tizenhét év előtt mint szelid szellőket legjobb szándokkal megindított, most az európai közvilharban orkánná növekedve, az elemek szörnyű háborgásai közben a nemzet hajója zátonyra vetették s összetörték.

HÖRE LAJOS.

A dunai hadihajók.

A főváros közti Dunán a könnyed személyszállító gőzösök, a nehezkes remorqueurak, teherszállító, propellerek és száz meg száz dereglye mellett két vasszörnyű is megjelent s napokban, melyeknek alakja elűt mindeniktől s melyekben sem terheket, sem utasokat nem lehet látni. Nincsenek magas kéményei, árbocai, melyeken vígan leng a lobogó. Egy sajátos alakú vastömeg az egész, melynek testéből alig három lábnyi emelkedik ki a vízből.

Az a két hadihajó ez, melyeknek építésére 1870-ben 400,000 forintot szavazott meg a delegáció, s melyek rendeltetése a Duna hadi védelme,

majd hét láb, vagyis nem sokkal nagyobb, mint egy ember magassága, s burkolatja közt valóban csakis annyi tér marad, melyben az emberek elférhetnek. A gépezet 80 lőerejű, s propeller-rendszerű hajtja a hajót, vagyis nem oldal-kerekek, hanem a hajó végén levő esavár, mint általában a hadi gőzösökönél és teherszállító hajóknál.

Alig három lábnyira áll ki a vízből, sőt két vége — mely lejtőbe hajlik — alig két lábnyira. Három lejáró látszik a födélzetén, és sérthető pont nincs páncél nélkül. A mikben kárt tehetne az ellenséges golyó (mint a kémény, szelelő-kürtök), azok a hajó működésére úgy sinesenek befolyással. A gép körülbelül a hajó közepén van s a gép és hajó orra között emelkedik a mindenfelé forgatható ágyutorony, mely két hatalmas lövető hátaltöltő ágyút foglal magában. A torony rendes állása mellett az ágyuk nyílásai a hajó orra felé szolgálnak. Az ágyutorony tetején van egy kisebb helyiség, mely szintén erősen van vértézve, honnan a hajó parancsnoka a hagyott részeket át mindent megláthat s a szeriat oszthatja parancsát. A kormányos szintén itt húzza meg magát, de a hajó födélzetén is van helye. A két vontató-ágyú 24 fontos golyókat szórhat.

Legkiválóbb része a monitornak az ágyutorony. Noha az egész hajó vastag acélműből készült, a torony páncélzata hasonlíthatatlan erősebb, s úgy van építve, hogy a rácsapódó ellenséges golyók erejének necsak szilárdsággal, hanem ruganyos-

sággal is ellenálljon. Az egész bástya falazata két ujnyi acéllemezből áll. Erre három ujnyi vastagságú faburkolat tapad, még pedig a természet legkeményebb fájából, a teakfából, melyet Kelet-India őserdeiből vágnak. E fölött van aztán a külső páncél, az egy hüvely vastagságú acéllemez.

A hajó teljes személyzete 40 főnyi, és hars idején ezek mind biztosan földvék, s egyetlen síncs kitéve golyóknak.

Adjá isten, hogy ne legyen szükség e monitorokra!

Egy jelenet a spanyolországi lázongásokból.

Spanyolország nyugalmát az új dynastiának sehogyan sem sikerült helyreállítani. Izabella királynő elüzetése után egyes érdekek, melyek a helyzet urait különböző irányba ragadták, általánossá tették az anarchiát, s a trónkövetelők epekedését is fölesigálták. Számos pártra oszlott az ország, forradalmak törtek ki, véres jelenetek folytak le, s a helynyugalom gyökerei föltéptek. Prim áldozatául esett nagyraevágásának, s éppen midőn Amadeus király kikötött a spanyol partokon, ő gyilkos golyók alatt vérzett el Madridban.

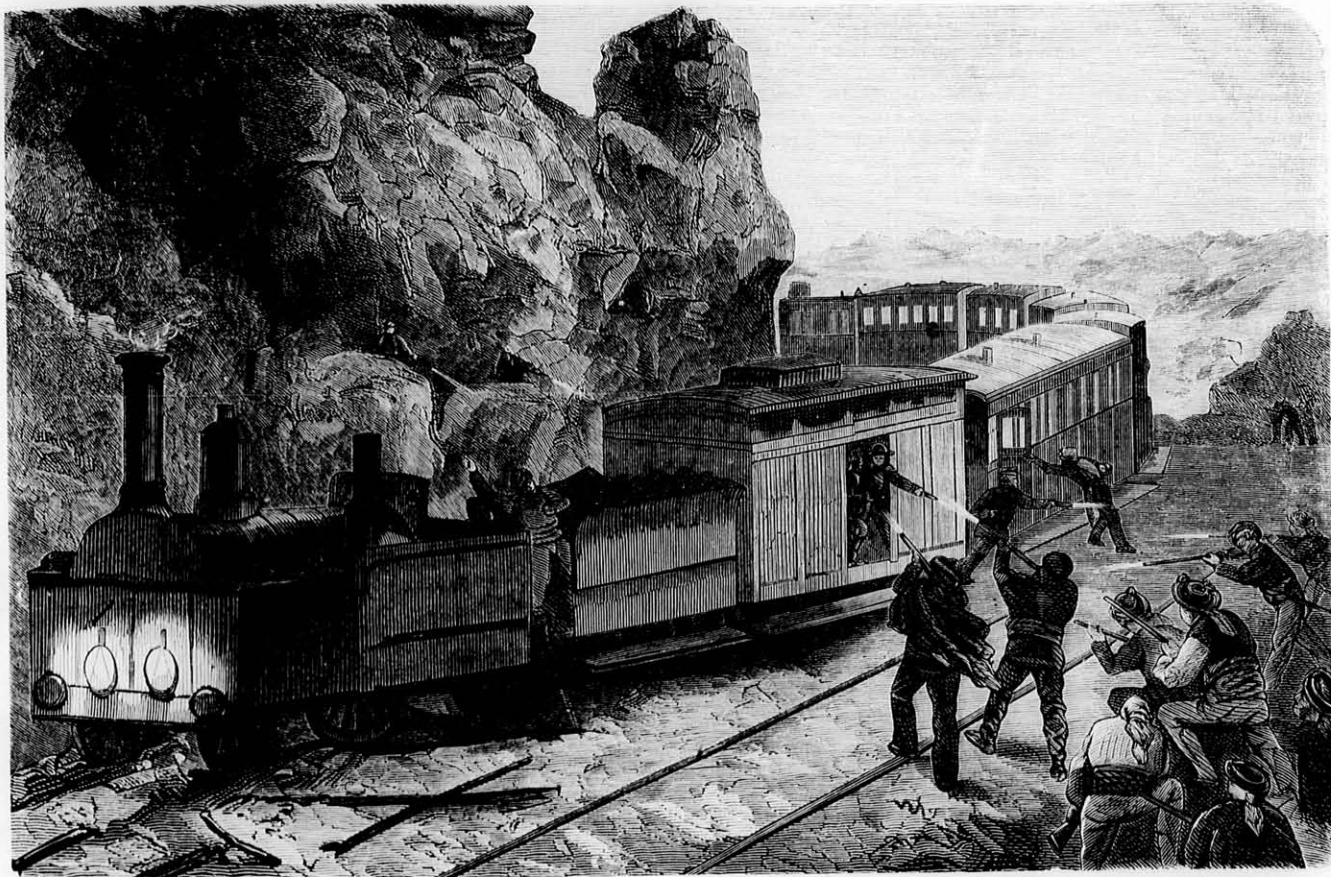
zavarok élén, mások erősítik, hogy az Internacionale is segíti.

A legelső s legnagyobb vasúti merénylet márc. 30-án történt Andaluziában. Az első hírek úgy tüntették föl a vakmerő eseményt, hogy rablóbanda követte el. Most már azonban bebizonyult, hogy a carlista lázongás első jelene volt, s a tettesek közül 15 közre is került.

A nevezett napon a Sevilleből Madridba indult vonat Valdepenas és Matanares között hajnali két órákor egyszerre csak nagyot zökkent, mert a sínek föl voltak tépve előtte. Az álmukból fölriasztott utasok s a vonat szolgálattevő személyzete nem soká gondolkozhatott a kisiklás okairól, mert a következő pillanatban egyszerre golyózápor hullott a vonatra, mely komoly veszéllyel fenyegette azokat, kik a waggonok ablakain ki merték dugni fejüket. A rablók, vagy carlisták, kik az örök fegyveres erővel kényszerítették esti kilenc óra tájban a sínek fölszaggatására, csatasorban közeledtek a vonathoz, melyen a többi közt egy gyalogsági hadnagy s két zsoldár is utazott. E három ember egy pillanatig sem babozott a rablókra rohanni. A lázadó tüzeltek, s a három bátor támadó megsebesült, sőt a golyók egy Granadából jövő színész halálosan találtak.

tokat tárják elének: a legpompásabb eleganciától le az undorító piszok fészkeig. Már némely klub sem sokkal jobb, mint egy játékbarlang; mert oly társaság, melyben egy este százezer frankot lehet veszíteni s egy téli idény, vagy csak egy téli hónap alatt teljesen tönkre juthatni, bizonyára nem valami érénygyakorló egyesület. Egyébként az ily helyeken család ritkán fordul elő, s a ki itt tönkre jut, rendszeren saját könnyelműségének, s nem valami furfangos csalásnak tulajdoníthatja. A becsület is, vagy a mit ez alatt érteni szoktak, nagy szerepet játszik itt. A becsület kívánja, hogy a szerencsétlen játékos, ki a játékasztalnál adósságot csinált, hitelezőt huszonnégy óra alatt kielégítse. Ezt nevezik becsületbeli adósságnak. Különös! Ugyanaz a fiatal ember ezeket kockáztat a játékon, ki nem tartja méltóságán alulinak a szabót, cipészt vagy bármely kézművest mindannyiszor kifizetetlen számlával elutasítani, kétségbeesve lőt-fut, míg előszervezheti a játékadósságok kiegyenlítésére szükséges pénzüsszeget, s gyakran golyót röpit agyába, ha az neki nem sikerül.

Szálljunk egy fokkal alább, s beszéljünk a szalonokról, melyben a házi nő fogadja a társaságot. Ily nőnek igen tarka multja szokott lenni. Miután szívet negyedszázadon keresztül a legtöbbet igé-

Egy jelenet a spanyolországi lázongásokból. (A carlisták megtámadnak egy vasúti vonatot márc. 30-án éjjel.)

A monarchia helyreállítása után a köztársasági párt s a trónkövetelők pártjai legkevésbé sem nyugodtak meg, és alig mult hónap, hogy forradalmi kísérletek ne történtek volna.

Három hét előtt folytak le a kortosbe való képviselőválasztások. A kormány ugyan többséget nyert, de ugyanakkor az ország több részén fegyveres csapatok mutatkoztak. Kezdetben rablóbandáknak nézték, később azonban bebizonyult, hogy mindazon requirálások, vasúti vonatok kirabolásai: lázongó csapatok művei.

E lázongás még nem bír a forradalom határozott jellegével, s valószínűleg hamar elenyomják, miután a lakosság sem rokonszenvez vele. A zavarok ugyanis Don Carlos trónkövetelő érdekében szervezték: a lakosság előtt pedig mindegy, akár Amadeus marad a trónon, akár Don Carlos ül arra. A lázongó csapatok főlegyelme leginkább a vasúti vonatokra irányul, s első tettük is az volt, hogy egy népes vonatot kirabolnak. Azóta gyakran olvashattunk a sínek fölszaggatásáról, vonatok kirabolásáról, falvak kifosztogatásáról, stb. Mind oly dolgok, melyek egy forradalom iránt nem támaszthatnak lelkesültséget.

Kik a lázongás vezetői? nem lehet tudni bizonyosan. Sokan azt mondják, hogy a papság áll a

Az erkölcsi bátorság azonban imponált a vakmerő carlista-csapatnak, s e pillanattól fogva udvariassabbak lettek. Kijelentették az utasoknak, miszerint csak a vonaton levő pénzküldeményt akarják kézrekeríteni, és eszükben sincs bárkinek hajszálát is meggörcsíteni. Az utasok erre természetesen meghuzták magukat a waggonokban, s azon pénzügyi operáció alatt, mely a rablókat vagy főelőrig foglalkoztatta, az egész vonaton halotti esend uralkodott. Midőn a vonaton levő, 125 ezer frankból álló pénz kézrekerült, a carlisták egy pillanat alatt eltűntek a hegyek felé, s a különben igen jeles spanyol zsoldárság hiába ütötte nyomukat, és csak az utóbbi napokban fogott el a tettesek egy része.

Párisi játékbarlangok.

Franciaországban a nyilvános hazárdjátékok már régóta el vannak tiltva, a titkos játékgözugok azonban megmaradtak, s minden fölügyelet dacára számuk inkább szaporodott, mint fogyott, és a rendőrséget alig elegendik lelelközethoz jutni. Párisban az ily játékgözugok száma igen nagy s mindögyik más meg más jelleggel bír. Mint minden büntfészek, ezek is a legkülönbözőbb irányala-

rónak adta bérbe, s ha ez a magas bérösszeget előteremtteni többé képes nem vala, azonnal fölmondott. Elvirult ifjúsága után pedig előkelő városnegyedbe vonul vissza, hol a legpompásabban berendezett szalonban estétkint számos vendéget fogad. Vannak ezek közt öszbeborultak, kik a bűnt kergetik, ifjak, kiket a bűn üldöz, és ledér nők, kik a bűn karjába votik magukat.

A miut e vegyes társaság teljes száma, játékasztalhoz ülnek. Bacarat és écarté a legkedveltebb játékok. A tapasztalatlan fiatalok, melynek itt a legérettebb férfiakul van dolga, többnyire fölügyerült kedölyvel hagyja oda e helyet.

Ily szalonban nem mindig megy minden a becsületesség útján. A játszó szerencsése vagy szerencsétlensége nem mindig függ a vak Fortunától. A tapasztaltabb játékos nem bizául föltétlen a balga istennő vakságában, s a kártyát olymódon tudják megjegyezni s keverni, hogy mindenkinék, ki e titokba avatva nincs, szükségképp veszítnie kell. Az ily hamis játékos neve „grece” (görög) és az ily görögök gyakoribbak ily szalonban, mint egyelőre hímők. Sokan emlékeznek még amaz utálatos pörre, mely az olasz opera egykori igazgatóját oly kimédelelül kényszeríté a visszavonulásra. B-i asszonyul — az elyséi mezők túlrejt baj-

noKANál — szoktak volt a játékok összegyűlékezni, s az igazgató, ki az új világban tetemes vagyont vesztett, törzsvendége volt e szalonnak. Folytonosan nyert. Egy este végre kisült, hogy ő is ama görögök közé tartozik, kiknek egyenes leszármazásuk semmilyké sem vezethető vissza Aristidesre vagy Epaminondasra. A megbotránkozott törvényszék két évi börtönrre ítélte őt. Átálónosan el volt terjedve akkor Párisban róla az a hír, hogy az opera-igazgató állomás csak ürügy volt arra, hogy görög művészetét nagyobb eredménnyel gyakorolhassa, mert a vezetése alatt álló művészsereg gage-át is saját zsebeibe hódította.

Szóljunk most a tulajdonképi játékbárlangok: a *tripot*-król.

Párisban számtalan ilyen van, melyek mindegyikében a család játsza a fűszerepet, s mindannyinak főtevése a rendőrség figyelmét kikerüldhetni; egymástól csak a látogatók osztálya, a tétösszeg nagysága, és belső berendezésben különböznek. Vannak *tripot*-k, melyekben egyszerre százszor frank is hever az asztalon főlhalmozva. Rendesen a külvárosok sötét részeiben, régi, magánálló házakban ütik föl tanújukat, melyekhez igen nehéz hozzáférni. Este csaknem légmentesen zárva az ablaktáblák, hogy a világsugár se lehessen áruóljuk. Ezenkívül gyakran csavarhídakkal is el van látva az ily ház, melyek minden ismeretlennek lehetetlenné teszik a belépést. Ez óvatosság, melyre a rendőrségtől való félelmük kényszeríti, még nem elég. Senki be nem bocsátatik jelszó nélkül. A *cerberus*, kire a barlang őrzete van bízva, mindenféle kiterjeszti figyelmét s azonnal jelt ad, a mint a legkisebb veszély közeleg. De minde nagy elővigyázat sem menti meg olykor e gyönyörű társaságot a fölfedezéstől.

Bármily elhagyott, bármily kihaltnak látszik is külsőleg a ház, belseje az élet kényelmére van felszerelve. A termek fényesen világítva s kintnőn vannak burkolozva; különösen bővelkednek puha pamlagokban és székekben, s a legkülönbözőbb üdítő italok nem hiányoznak. A ház tulajdonosa (kit hogy mindaddig nem itéltek gályarabságra, nem ifjúkori erényeinek köszönheti, hanem a ravasszágának, melylyel *Themis* karjai elől megmenekült) a látogatók ifjabb részét szokta leginkább figyelemmel tartani. Ezeket igyekszik minden gondolatotól eszközökkel befogni, s képzeletüket lehetőleg fölfigyati. Ha némi kedveltséget mutatnak, illusztrált kártyákkal kedveskedik vendégeinek, oly kártyákkal, melyek a világság felé tartva, mindenféle jeleneteket, csoportozatokat mutatnak. Majd bevezeti őket a szalon des *distraction* szórakozási terembe, hol ifjú hölgyek mulatoznak, a kik utasítják a fiatal áldozatokat még jobban elkábitni s a játék folytatására ösztönözní. Ha már elvesztette magával hozott pénzt, nyájias s mosolygó arcával közelít hozzá a barlangtulajdonos, vigasztalni igyekszik őt, s fölajánl neki — biztosítván, hogy csupa emberbaráti szeretetből — a játék folytatására bizonyos összeget, természetesen illő és emberséges feltételek mellett. A tulajdonos aztán váltót írat alá, mely alárás a leguzorásabb kamatokra kötelezi a könnyelmű ifjút. A mint gondolható, az emberbarát csak oly esetben teszi ezt, ha tudja, hogy a fiatal ember oly gazdag és tekintélyes szülők gyermeke, kik fiuk becsületét megmentendő, s félvén egyszermind a botránnytól, a váltót jónak látják kifizetni. Magától érthető, hogy azon fiatal ember, a ki a *tripot* rendes látogatójává lesz, többnyire menthetlenül vesze van.

A jellenzett játékbárlangok rendszerint látogatói nemcsak oly fiatal emberek, kiknek most kezd az álluk polyhedzeni. Találhatók ott érett, koros férfiak, becsott arccal, megköszönt fejjel; ezek közt nem ritkán művészek, orvosok és hivatalnokok, kiknek homn nejük s gyermekeik nélkülözik a mindennapi kenyeret.

Menjünk még néhány fokkal lejjebb s nézzünk be oly *tripot*-ba, mely minden külső fényt nélkülöz, és a hol a család különböző alakban les áldozatára. Itt éjjel-nappal foly a játék, s hogy a játszóknak ürügye se legyen eltávozhatni, egy mellékkamrában mindenféle ételék és italok vannak főlhalmozva, melyekből az éhezéket és szomjazókat szokták kielégíteni. Kétféle játékok vannak itt: ezek közül az egyik rész mindig nyer, a másik mindig veszít. Az előbbiek, kiknek kártya a rendes foglalkozásuk, egy kére dolgoznak a tulajdonossal, s az ellenfélnek minden kártyáját ismerik; az utóbbiak könnyelmű játékosok, kiket a szenvedély tart bilincsekben, s kik csak akkor látják be helyzetük alávalóságát, midőn már a legjobb akaratú megtérés nem segít a bajon.

Ily játéksug-tulajdonosnak mindig jó keresete

szokott lenni; éjjelig a betétnek öt, éjjel után pedig tíz százeleka az övé, mely járuléka a gyakori nagy betétek folytán szép összegre szaporodik. Alig szükség említeni, hogy e tulajdonosok mind kipróbált gazemberek s minden követ megmozdítanak, hogy minél nagyobb számu s minél vagyonosabb játékokat édesegessenek barlangjukba. Ha valamely játszó akaró a rendőrségtől való félelmében óvakodik ily helyet megközelíteni, azt azzal nyugtatják meg, hogy maga a rendőrség is meg van vesztegetve pénzzel és ígéretekkel, a biztoság közegétől tehát mítsem tarthatni. A könnyen hívő középszén gyantán veszi a biztatást és elveszi mellette pénzt és becsületes.

Az eddig esettelt játékbárlangok áldozatai többé-kevésbé vagyonosak. A betét — mint említők, — sokszor igen nagy. De vannak *tripot*-k, melyeknek látása borzadályt és undort kelt a szemlélőben. Nincsenek itt fényesen kivilágított termek, pamlagok és támlásszékek, nincsenek selemmel bevont s dagadó kártyák. Sőt, száuk tolvajzugok ezek, melyekbe egy világsugár, egy kevés üde lég semhatol. Piszkos fenyőasztal és néhány rozszant szék képezik a burtozatot, a világságostól néhány pislogó mécs szolgáltatja, melyek még inkább fojtóvá teszik a levegőt. Maguk a kártyák is oly rondák, hogy csakugyan oly kezek érintethetik undor nélkül. A mi az áldozatokat illeti, ezek rendszeren munkások, kik az épp most kapott bérrrel akarják a szerencsét kierősakolni. Szerencsétlenek! Egyetlen harcot vívnak ök, mely igen rövid s teljes bukással végződik, mert ellenfelek az emberiség söpredekéből áll, köztük alig található egy is, ki ne lett volna egykor a börtönök lakója. Csak frank vagy soursdarabokkal játszanak itt, de a sous, melyet a munkás elvesztett, rendeltetve volt neje s gyermekei éhséget csillapítani. Oly munkások, kik az épp most kapott bérral akarják a szerencsét kierősakolni. Szerencsétlenek! Egyetlen harcot vívnak ök, mely igen rövid s teljes bukással végződik, mert ellenfelek az emberiség söpredekéből áll, köztük alig található egy is, ki ne lett volna egykor a börtönök lakója. Csak frank vagy soursdarabokkal játszanak itt, de a sous, melyet a munkás elvesztett, rendeltetve volt neje s gyermekei éhséget csillapítani. Oly munkások, kik az épp most kapott bérral akarják a szerencsét kierősakolni. Szerencsétlenek!

Bármily gondosan legyen is valamely játékbárlang a rendőrség szeméi elől elrejtve, előbb-utóbb mégis fölfedeztetik. Az előkelőbb helyeket sokszor egyik-másik szerencsétlenül járt játszó is fölajánl, így akarván magát megboszlúni. A rendőrfőnökhöz egyszerűen néhány sort intéz s tüzetesen leírja a játékhelyet. Az alábbvaló *tripot* k már a ház külsője is elárulja, de leginkább látogatóinak ama félcék modora, melylyel az emberek tekintetét kerülni igyekeznek. Ha valamely *tripot*-nak neszét vesz a rendőrség, annak sorsa el van döntve, nem segít azon többé semmiféle jelmondat, titkos folyosó vagy csavarhíd. A biztos, ki csupán a *tripot*-k kutatásával van megbízva, igen nagy tapasztalatokkal bír e tekintetben s oly emberek fölött rendelkezik, kik semminemű veszélytől vissza nem riadnak.

Ha a rendőrség valahol játékbárlangot fedezett föl, mindenekelőtt azon van, hogy a játszókat működésük közben lephesse meg, s mint a vilámlam eszajon le a banda közé. A rendőrbiztos a meglepi szándékozott játékbárlang minőségéhez képest bátor, ügyes s jól fölfigyvertett legénységéből kiválasztja a szükséges számot, s egy alkalmas éjjelen, minden zajt kerülve, bekeríti a házat, meg pedig úgy, hogy senki sem szabadulhat. Megrohanják a ház őrizőit, a jelszó elárulására kényszerítik s magukat általa a titkos folyosókon át a játszó-terembe vezetetik. Mind ez oly csendben történik, hogy a játszó legkevésbé sem sejtik a fenyegető veszélyt, mikor egyszerre fölül az ajtó s mielőtt ijedségtől magukhoz tértek, a kártya és betét a rendőrbiztos és embereinek kezei közt van. Csak ritkán meri védeni magát valamelyik, mert jól tudja, hogy a rendőrség tülerővel szokott támadni. A rendőrbiztos elkülöníti most a esábitókat az esábitotaktól. Amazokat azonnal őrizet alá teszi, ezeket pedig — miután tartózkodási helyeiket pontosan följegyezte — szabadon bocsátja.

Mindamellett ez nem mindig sikerül ily egyszerűen. A barlangtulajdonosok igen elővigyázók, s a veszélyt hamar megérik. Ily esetben megkötözött figyelemmel vigyáznak, s a rendőrséget hadi terveik megváltoztatására s furfangosabbak kivitelére kényszerítik. A rendőrbiztos áttöltöteti legénységét. Némelyek mint műzőlök vagy kömitésűsök, mások mint ácslegelők vagy gyümölesűsök, ismét mások mint tisztelőzők igyekeznek a ház közelébe jutni, s annak minden zig-zugát kikémlelni, és ha — mint az rendszeren lenni szokott — a házban koremsa is van, ily állótűzetben a többi vendégek közét keverednek, s miatt ezekkel mulatni látszanak, a koremsárosnak és személyzetének minden mozdulatát azonnal kísérik. Ez áttöltözötték föladata, hogy ne csak az olrej-

tett játékhelyet, hanem főké a titkos közlekedést, valamint a veszély pillanatában használni szokott figyelmeztető eszközöket is kikutassák. Nem elég a játékhelynek csupán hollétét tudniok, mert a játszókat közlekedéskülö leve értesíthetik, s akkor a kártyákat olrejtik és a rendőrbiztos ártatlan beszélgetésben találja az érdemes társaságot s minden eredmény nélkül kénytelen távozni; hanem mindenekelőtt ezen figyelmeztető jelt kell ismerenők s azt hatalmukba keríteniök. Ez azonban fölülte nehéz, s hihetetlen találkonyságot és ravasszágost igényel.

A rendőrség ritkán ér rá magát babérain kinyugodni. Alig üzi szót az egyik fészket, nyomban rá egy másik kezd meg veszteljes működését. A világváros nagy kiterjedése igen megkönyviti ez általós intézmények keletkezését, melyeknek ugyanazon okoknál fogva is mindig vannak áldozatai. Kisebb városokban nem lehet fölfedeztetlenül s a jó hírnév veszélyezetése nélkül ily helyeket hosszabb ideig látogatni, mert az ide vezető utak oly rövidék, hogy minduntalan ismerősökkel találkozhatni; holott nagy városokban minden ily gond nélkül lehet a veszély örvényébe rohamni. De mi az oka annak, hogy a Franciaországra nézve oly borzost események következtében a játékbárlangok száma növekedett, s némelyike épp a város középpontjában van? Hogyan kellene e bajt orvoslani? E kérdésre némelyek azt mondják, hogy a törvények szigorát megkétszerezve kellene alkalmazni a játékosokra, a hamisjátékosokat és barlangtulajdonosokat pedig gályarabságra küldeni, sőt bizonyos összegig az áldozatok is megbüntendők volnának; mások ellene vannak e drámai szigorak, mely eljárás nézetik szerint célját teljesen elvétené. Sőt azt akarják, hogy a nyilvános hazárdjátékok megengedessenek, s ezek aztán elnyomják a titkosokat. Még oly publiciták is találkoznak, kik e nézetet pártolva, e mellett még azt tanácsolják az államnak, hogy a hazárdjátékokat nevezetes államjövendelmiforrássá tegye. Engedje meg a gasszágost, hogy abból hasznót húzhasson!

Közi: L. P.

A z ezredes.

— Elbeszélés **Turgenjew Ivántól.** —

(Vége)

XIV.

— Tehát egy új Wertherrel találkoztam itt! — gondolám, midőn másnap ismét az ezredes lakása felé tartottam. Akkor még igen fiatal voltam, és hihetlően épp ezért nem tekintém kötelességemnek, a szerelm állandóságában hinni. De a történet, melyet elbeszélni hallottam, megkapott és kissé gondolkodóba ejtett. Az öregem minden áron rá akartam venni a beszédre.

— Előbb Suwarowot hozom szóba. — gondolám, — csak megmaradt még a régi tüzéből valami; és aztán ha beszédes lesz, majd — hogy is hívják, no? — Iwanowna Agrafenára teremem a szót. Milyen komikus egy név: Agrafena: Charlotta helyett.

Guskoff Werther egy kis zöldes kertben találtam, néhány lépcsőnyire a háztól, egy vén, sofa föl nem épült ház csalán-benűtte fundamentumánál.

Ezen alap elrothadt felső ducai alatt kotyogott, szárnyait kítérjegetve, néhány fiatal, beteges pulyka. Két-három szegényes ágyban különféle zöldség tenyészt. Az ezredes éppen egy fekete retket hozott ki a földből, s miután tisztítási célból néhányszor végighuzaa hóna alatt, hozzáfogott vékonyabb részén annak elfogyasztásához.

Észrevettem, hogy nem ismert meg, habár viszonzta köszöntésemet; de azért egyre rági-esálda a retket.

— Ma nem jött el horgászni? — kezdém azon reményben, hogy e kérdés által emlékezetébe hozom egyéniségetem.

— Ma? — ismétlé, és gondolkodóba esett. A retke azonban, melyet már szájaiba dugott, pillanatról-pillanatra kisebb lett. — Hiszen Gurke szokott horgászni... No, az igaz, meg szokták nekem is engedni...

— Természetesen, hogy meg, tisztelt Thomits Wassilij úr. Én nem is azért mondom. S nincs melege önnek így a napon?

Az ezredes egy vastag, béltel hálókabát volt. — Micsoda? Melegem? — ismétlé, mintha nem volna tisztában magával, és miután a retket szerencsésen lenyelte, az égre meresztte szemeit.

— Múltotassak bejönni hozzám! — mondá egyszerre. A szegény aggastyánnak valószínűleg csak e monás maradt meg emlékezetében.

Kimentünk a veteményes kertből, de itt önkény-

telenül megállottam. Köztünk és a ház között egy nagy bika állott, fejét a földre hajtvá, szemével gonoszul pislogva, erősen és nagyokat horkantott; egyik első lábát meggerbitve, széles és nagy tapancsaival föl-fölgurta a port, majd meg dobbanzott egyet és farkával szilajul csapkolódott; azután visszahúzódott, megrázta bozontos sörényét és fölördült, nem éles hangon, de mérgesen, panaszosan.

En, az igazat megvallva, félni kezdtem, de Thomis Wassilij csak előre ment, és miután a bikának odakiáltá parancsolólag: »Földre, nevetlen barom!« zsebkendőjével fejéje vágott.

A bika meghátrált, szarvaival a földet túrta, azután hirtelen félreugrott és fejét hol jobbra, hol balra hajtogatva, eliramodott.

— Ez ember csakugyan ott volt Prága ostrománál! — gondoltam.

A szobába léptünk. Az ezredes levette izdalt fejéről a süveget, fölsőhajtott, ledől a székre és összecsett.

— En azért jöttem önhöz, Thomis Wassilij, — kezdtem diplomatikus beszédemet, — mert szerfölt érdekel egy oly katonával beszélhetni, ki még a nagy Suwarov alatt szolgált, és egyáltalában oly fontos eseményekben vett részt, melyeknek részleteit örömet hallanám.

Az ezredes rám meredt, arca csodálatos módon meglevenült, és én már el voltam készülve rá, hogy talán egyet-mást közölni fog velem.

— Uram, én nem sokára meghalok! — mondá alig hallhatólag.

E szavak egészen kihozták sodromból.

— Hogyan? Thomis Wassilij, — kiáltam végre, — miből sejtj ezt?

Az ezredes egyszerre elkezdte kezeit mozgatni, mint a gyermekek szokták.

— Azért, uram — látom . . . talán tudja ön . . . a boldogult Iwanowna Agrippa — az isten tárja föl előtte a mennyországot! — gyakran meglátogat álomban, — és soha sem tudom megfogni, — kergetem, — de hiába szaladok utána. A mult éjjel azonban magam előtt láttam, félig felém fordulva és mosolyogva; azt sietek hozzája, és — megcsiptem. Azután egészen felém fordult és ezt mondá: »Kedves Wassilij, most megfogtál. . .«

— Nos, és mit következtet ön ebből?

— Azt, kedves uram, hogy nem sokára egyesülni fogok vele. És legyven érte hála az istennek! Ezt nyíltan bevallom önnek. Diesértéssek érte a Jézus Krisztus, most és mind örökké. Atyának, fiúnak és a szent léleknek nevében. Amen!

Az ezredes keresztet vetett. Többet nem tudhattam meg tőle. Távoztam.

XV.

Másnap megérkezett barátom. Beszéltem neki az ezredesről, nála tett látogatásomról.

— Vagy úgy! Igen, tudom egész élettörténetét, — viszonzá, — ismerős vagyok Lomoff államtanácsosával is, kinek szívességéből itt lakik. Várjon csak, ha nem esalodom, az államtanácsosnének levele is nálam van, melynek folytán e házikót bírja.

Barátom egy ideig papírjai között keresgélte és végre megtalálta az ezredes levelét. Közlöm azokról szóra, a helyesírási hibák kivételével. Azok nélkül is magán hordja az akkori kor bélyegét.

— Kegyelmes asszonyom! Raissa Pawlowna!

»Barátom, kegyed nagynője halála után szerencsém volt már két levelet intézni kegyedhez, az egyiket június elején, a másodikat július hatodikán 1815-ben. Nagynője pedig ugyanezen év május hatodikán halt meg. E levelekben föltartam kegyed előtt lellem és szívem érzelmeit, melyek a halálos sértés következtében oly leverők voltak; keserű és részvétre méltó kétségbeesésemet valódi alakjában írtam le. Mind a két levelet a császári postán recommandirozva adtam föl, és ilyenformán nem foghat föl kétség a miatt, hogy kegyed azokat megkapta és olvasta. Az azokban nyilvánult őszinteség által remélni mertem, hogy jóakaró figyelme felém fordul; azonban irgalmasága távol maradt tőlem, szerencsétlenül! Barátom, Iwanowna Agrippina halála után a legkínosabb és legnyomorúságosabb helyzetbe jövén, az ő szavai szerint minden reményem kegyedben őszpontosult. Midőn nagynője érezte, hogy már nem veheti soká, következő, mintegy végakarátát kifejező s előttem örökké emlékezetes szavakat mondotta: »Barátom, én csak kigyódt voltam, . . . oka, forrása egész szerencsétlenségemnek; érzem, mennyit álmodtál érettem és most ezért a legboldogtalanabb helyzetben hagyják hátra; de fordult halálom után Raissa Pawlowna asszonyhoz (azaz kegyedhez), és kérj tőle segélyt! Neki jó szíve van, és én meg vagyok győződve, hogy téged, elárvaltat nem fog elhagyni.«

»Kegyelmes asszonyom! A világ mindenható teremtet urát hívom bizonyosággal, hogy ezek voltak utolsó szavai, s hogy híven tolmácsolom azokat; éppen ezért, meg levén győződve a kegyed erőiről, mindenekelőtt is kegyedhez fordultam nyíltszívű és őszinte levelemmel. De miután hosszú várakozás után sem kaptam választ, kénytelen voltam azon gondolatnak helyet adni, hogy erőnyes szíve figyelem nélkül elfordul tőlem. Az ily mellőzés kegyed részéről, a legnagyobb kétségbeesésbe dönt. Kihez forduljak én boldogtalan? . . . Eszem megáll! Lelkem iránytalanul haboz, s végre tökéletes romlásomra a gondviselés még rettenetesebben meg kívánt látogatni, és gondolataimat egy már szintén elhunytira — Iwanowna Theoduliára, Iwanowna Agrippina nővére, ugyanazon atyától, anyától — vezette . . . de ne szóljunk e teremtésről! Azon képzelődésben ringatva magamat, hogy miután az egész Lomoff-háznak több, mint húsz éven keresztül szívélyes jóakarója, barátja voltam, s hogy nevezetesen Iwanowna Theodulia, ki Iwanowna Agrippinát mindig csak »szívcsékő«-nek és engem a »esalád tiszteltreméltó főlegjőzőnek« titulált; mindezeket a sohaj és könyvekben gazdag, fíjdalmas, álmatlan éjszakákon elgondolva, azt hittem, mindennek így kelle történni, és levelemmel Iwanowna Theoduliához fordultam s fölé azon szilárd biztosítást kaptam, hogy utolsó falatja is kész megosztani velem. Ajándékaimat, melyek ötszáz rubelre rugnak, a legnagyobb megelégedéssel zsebre dugta, éppen úgy a pénzt is, mely föntartásomra volt szánya, kegyeskedett Iwanowna Theodulia biztosságot végezt magához venni; és én, csak hogy kedvére tegyek mindent, ráhagytam. Ha azonban kegyed azt kérdi tőlem, honnan e nagy bizalom? erre, kegyelmes asszonyom, csak egy válaszom van: Iwanowna Agrippina nővére és a Lomoff-esalád tagja volt!

»De, oh! és még egyszer oh! egész pénzem elvezett és a remény, melyet Iwanowna Theoduliába helyeztem, hogy t. i. kegyerének utolsó falatját is megosztja velem, esalódássá, üres agyremmé vált. Sőt ellenkezéleg esekély vagyonommat Iwanowna Theodulia jól élt, jó napokat csinált magának! Ugyanis nevenapjára, február ötödikén, szerencsém volt ötven rubel értékű zöld francia szövözetet (rőfe öt rubel) ajándékozni, míg én egy fehér piqet kaptam mellényre és egy nyakkendőt, melyet jelenlétemben vásárolt, és — a mint megtudtam — saját pénzemen. Ennyi mindaz, a mennyi jószágban Iwanowna Theodulia részesített. Ez kegyerének utolsó falatja. És én még többet is mondhatnék Iwanowna Theoduliának irántam tanúsított szíves hajlamairól, valamint azon határt nem ismerő kiadásokról is, melyeket miatta tettem, így a többek között a esemek és déli gyümölcsök is sok pénzemet elnyeltek, mert Iwanowna Theodulia szerfölt szerette azokat. De hallgatok erről, nehogy rossz néven vegye ilyetén fölvilágosításaimat egy elköltözöttről, és azután, mint jó keresztény, különben is megbocsátottam neki, kit az isten már itélőszéke elé hívott; sőt imádkozom, hogy bocsásd meg neki az isten is! De rossz néven lehet-e nekem venni, kegyelmes asszonyom, azt, hogy tisztelt esaládjának hű és igaz barátja voltam, és hogy oly igen és ellenállhatlanul szerettem Iwanowna Agrippinát, hogy érette föláltoztam életemet, beesíletemet, vagyonomat? S dacára, hogy figyeltem voltam, és tetszésem szerint rendelkezhettem magammal, vagyonommal, mégis öt engedtem rendelkezni magam fölött, vagyonom fölött?

»Talán szintén nem lesz ismeretlen kegyed előtt, hogy a szolgálót történt heves jelenet következményeit ártatlanul szintén én szenvedtem végig. E pört halála után a hatodik departement senatusának adtam át, és még mai napig sines eldöntve, és még maig is gyámság s a fenyítő törvényszék fölügyelete alatt állók. Rangomnál fogva és az én éveimben ily gyalázat elviselhetlen! Nem marad más tehát számomra, mint szívemet azzal vigasztalni, hogy Iwanowna Agrippina halála után is érette szenvedek. Ez — azt hiszem — elég világot vet változhatlan szerelmemre és megingatlan halálomra.

»A kegyedhez intézett, fentebb említett levelemben tudattam kegyeddel Iwanowna Agrippina temetésének részleteit, valamint hogy gyászmisét is tartattam. Barátságom és szerelmem nem ismert határt. Mind ezért, a gyertyákért, tömjéncért és a borért, mely a gyászmise alkalmával elfogyasztott, valamint a hat héten keresztül szakadatlanul való imádkoztatásért, ezen kívül ötven rubel is veszendőbe ment, melyet egy sírkőért foglalól adtam, mindezt mondom, hétszázötven rubel adtam ki, és százötven rubel a temetőben egy sírhelyért.

»Oh! bár jószágos lelked egy kétségbeesettbe és a legborzasztóbb gyötrelmek örvényébe bukkottak kiáltását meghallaná! Csak a te részvéted és emberbaráti érzelmeid adhatják vissza az elvesztett az életnek. Igaz, még élek, de lellem és szívem szenvedéseivel szemközt már halott vagyok. Halott, ha meggondolom, mi voltam és mi vagyok!

»Katona voltam, szolgáltam hazámat, híven, igazán, mint valódi oroszhoz és hű alattvalóhoz illik! Kifittettek egy csak kevesek által kapott érdem-jellel; születésemhez és rangomhoz illő vagyonnal bírtam és most derekam meggyörnyeszttem a mindennapi kenyéért; halott vagyok, ha meggondolom, minő barátot vesztettem. Hogy éljek még ezek után? De az ember életet megörvídíteni nem áll jogunkban, sem a föld meg nem nyílik, sőt inkább megkövesül. Éppen ezért hozzád kiáltok, erőnyes lélek, vess véget a mende-mondának, ne engedj, hogy mindenek megátkozzanak, hogy oly határtalan hódolatok, áldozatok után földél nélkül maradjak, kénytelenül a gonoszak és irigytek jószágodat diesítüni! És halld meg — ezt tudom ide mély alázattal — drága nénédet a sírból, a felejtethetlen Iwanowna Agrippinát, ki a nekem még idején nyújtott segélyért áldogaj nyújtandj kezét fejed fölé! Adj nyugalmat a végnapjaira magára maradt aggastyának, ki jobb sorsra lett volna érdemes. A többiekben van szerencsém legmélyebb tisztelettel maradni kegyelmes asszonyomnak, áldozatos szolgálója Guskoff Wassilij, ezredes és lovag!«

XVI.

Néhány év mulva ismét meglátogattam barátom kis faluját. . . Thomis Wassilij már régen nem élt. Nem sokára ottlétem után meghalt. »Gurke« azonban még életben volt. Ő elvezetett Iwanowna Agrippina sírjához. Vasrács körített egy nagy sírkövet, melyen egy terjedelmes és fényes sírirt állott! Közvetlen mellette, mintogy a lábainál egy kis domborodást vettem észre, egy félrehajlott sírkeresztel: »Guskoff Wassilij, ezredes, lovag és az isten szolgálója fekszik e domb alatt.« Hamva végre nyugalmat talált azon lény hamvai mellett, kit oly határtalanul, sőt hallatlanul szeretett!

Vegyes közlemények.

I. — (A bor Khinában.) Khinában a bort (tsica) két jeggyel írják; egyik a vizet jelenti, másik nyugotot, mi lehetőleg azt akarja kifejezni, hogy ezen folyadék nyugotról jön. A mennyei birodalomban azonban mintegy 15—16-féle bort kell megkülönböztetni; a legkritikább, legiztatóbb és legíteltőbb, mely a szőlőlől származik. A közönséges bor inkább a sűrűző hasonlítható. A buzaboron kívül a khinaiak különféle boroakat ismernek, melyek bírsalmából, eszesnyéből stb. készülnek. Némelyek igen ártalmasak s oly szolgálatot tesznek, mint az opium. Ezek elrontják az étvágyat, s a kik isszák, rövid idő alatt csaknem egész-szava halnak el. A khinaiak a rizsbort huszonkét századdal előbb már ismerték, de ugy látszik, a régi időkben csak vallási áldozatoknál használták. Egykor Yu esászár (2198 évvel Krisztus előtt) Kiang államot utazta át, s neki ily rizsből készült ital nyújtott át. A esászár izletemek találta át, de érezvén, hogy az ést elhomályosítja, örök színműzetéssel büntette a fötalálót. A szőlőbor meg van említve a Chi-King-ben is, a khinai régiség-gek egyik legregibebjében. Ezt igen kedvelték, mert soká elállt. Több decretum eltítá a használatot, sőt hogy a termelés kísélt legyen, sok helyütt a szőlő-vesszők kitépésére rendeltetett el, föleserdvén azt gabnával. Innét hiszik hibásan, hogy a szőlővessző nem volt meg a régi khinaiaknál. A jelenlegi dynastia is megtiltá a bor s a szesz falok használatát.

— (Fűtés gőzzel.) Az amerikaiak, kik a feltalálásokban óriások lettek, naponkiut új terveket próbálnak, melyek föltűnülnek az előbbieket. Most komolyan arról gondolkodnak, hogy Chicago újra építésnél, oly módon, miként a gőzt vezetik, a várost gőzzel fűtsék. Ez eső-velkel történék, melyek föld alatt minden háza behatolnának, egy központi kazán-főléből kiindulva, mely elhárítaná a veszeljeket, melyeket a rossz szén, kályha, stb. okozhatnának, föleg pedig el lenne kerülve minden tűzveszély. Az ezen hirt közlő amerikai lap mondja, hogy ezen esőveken nagy messziségre lehet vezetni a gőzt, s melegségéből csak igen keveset veszít, s egy perc alatt 7 métföldet haladna. Ugy látszik, nincs messze a nap, midőn gyakorlatba lesz hozva e már rég ismert, de csak neveléségesnek tartott theoría.

Hirek.

— (Társlapunk: a »Heti Posta«) e hó 21-iki számától kezdve az országos iparos szövetség közlönye lett, s a központi országos bizottság minden közleménye, vala-

miut az iparos mozgalomra vonatkozó minden jelentés e lapban jelenik meg. Figyelmeztetjük erre az érdeklettek, kikhez netán nem jutott el a fölhívás. Az iparos szövetséget érdeklő közleményeken kívül e lap ezenül is hű viszhangja lesz a politikai és társadalmi eseményeknek. A beállított változás folytán májustól kezdve új előfizetést nyújtott: három óra 1 frjtával. A lap egész évi előfizetési ára 4 frt, s ez összeg az »Athenaeum«-nak (Pest, barátok tere, 7. sz.) küldendő. A munkatársak közt van Horn Ede, Falk Miksa, Keleti Károly, Mudrony Soma, Mudrony Pál, Ráth Károly, Némethy Imre, stb. Ezenkívül a vidékről: Bakai Nándor (Szeged), Barabás Péter (Arad), Kovács Ferenc (H. M. Vásárhely), Galgóczi Károly (Kolozsvár) stb.

— (Művészek háza.) Az országos magyar képművészeti társulat igazgató választmányja egy meleg hangon szerkesztett folyamodvánnyal járult a város képviselőtestületéhez, melyben a művészet nevében nem pénzbeli áldozatot, hanem oly jog átengedését kéri, melyet a város közönsége más célokra valószínűleg igénybe venni sem akar. Ugyanis a közmunkák tanácsa Pest városának a sugárút vonalán egy középület emelése alkalmas, 800 négyzetes ölet meg nem haladó területet tartott fenn, s miután a város ezen telekre nézve véglegesen még nem határozott, a társulat választmányja ezen elővetelt jognak a kikötött föltételek épségében hagyása mellett rá leendő ruházását kéri oly célból: hogy e telken netalán más rokon célú házi társulattal közösen egy díszes épületet emeljen. E művészek házában mindenekelőtt rendelkezése lenne az évről-évre gyarapodó műkiállításokat Pest városához és az országhoz méltó műcsarnokban bemutatni. Ezenkívül központosul szolgálna művészeink összejövetelére, műtermeket foglalna magában művészeink nagyobb műveinek elkészítésére és egyuttal nemcsak arányai és külső díszé által a város és a sugárút késségeit szolgálja.

— (A trónörököséről az a hír.) Hogy a jövő évtől fogva huzamosabb ideig (két évig) fog Magyarországon icsóni a célból, hogy a pesti egyetem jogi karának tanárai által avattassék be a magyar állam- és magánjog tudományokba, mely tudományokat Magyarországnak leendő uralkodója nem nélkülözheti.

— (Halálhíradás.) Szacsy Lajos e hó 19-én meghalt Nagyváradon, 83 éves korában. Atyja volt a kivégzett Szacsy Imréné, s egyike a legszilárdabb jellemű férfiaknak, ki a szabadságharc után családjával együtt sok üldözöttséget szenvedett.

— (A párisi magyar egylettől) következő értesítést kaptuk: Tisztelendő! Csaknem mindnyájan újra megválasztattak régi minőségünkben, az elnök: Züllieh Rudolf, jegyző: Dörner Adám, titkár: Kauszer József, pénztárnok: Rogács Antal, stb. Sajnosan kell itt fölemlíteni azon volt tagokat is, kik az egylet vagyonát már több év óta vissza nem térített kölcsön által fogyasztották, és kik ellen törvényes eljárás határozott el. — Azon volt tisztelt egyleti tagok pedig, kik közvetlenül a háboru kitérése előtt nyertek kölcsönt, fölkérnek ezen mentől előbb tartozásukat átküldeni. Az alapítóknak rendelkezésre álló részét biztosabb elhelyezés miatt öt darab magyar állami kölcsön kötvénybe váltottuk, melyeknek értéke 150 frank; majdan kamatai az itt megbetegedett és felülülésben lévő iparosok hathatósabb segélyezésére, valamint azoknak kivételére van szánva, t. i. a francia nyelv tökéletes oktatására és azon közlönnyök megszerzésére, melyeket az ipar előrehaladása igényel. Végül legyen szabad abbéli reményünk kifejezni, hogy az iparosok tisztelt pártfogói továbbra is adakozások által tetleg fogják gyámolítani törekvésünket, azon osztály értelmességének fokozására lévén az irányozva, mely leginkább van hivatta a nemzet gazdaságát növelni. Kelt Páris, rue Turanne 47. szám 1872. april 14-én. Az egylet megbízásából.

— (Régészet a világkiállításán.) A jövő évi bécsi világkiállításán Myskovszky Viktor, tanár és ismert régésztünk néhány kiváló felső magyarországi műemlék régészeti rajzait fogja kiállítani, valamint több XVI-ik századbeli szép renaissance stílusú bútort, egy mint szekrények, asztalok, székek, kályhák, diszidények stb. tervezeit is. Myskovszky ur a múlt évi számapoktatás kiállításán, nevezetesen Münchenben és Nürnbergben töltvén, művészeti tanulmányainak eredményét a világkiállításra be kívánja mutatni. Különben a rajzok és tervezetek Pestben is lesznek láthatók, miután azok a képművészeti társulat helyiségében még év folytán ki fognak állítani.

— (Irodalmi pályázat.) A pesti egyetemi hittudományi kar pályázatot hirdet oly műre, melyben a katolikus hitigazságok összefüggőleg, kellemes modorban, figyelemben az időszertint gondolkodásra, nem annyira szak-theologusok, mint inkább a különben művelt közönség vallási igényeire alkalmaszva, mintegy 25—30 iynyi terjedelemben legyenek előadva. A legjobb műnek jutalma 500 frt a Horváthféle alapítványból. — A

pályaművek, melyek részletes tárgymutatóval is legyenek ellátva, lapszámozva, fűtve, a szerző nevét rejtő jelmondatos levél kíséretében, legkésőbb 1873. april 30-ig, melyen túl nem fogadtatnak el, a m. kir. egyetem hittankari dekánságához intézendők.

— (Az iparmúzeum felépítésére) nézve, melynek mielőbbi valóstítása közhajrt képez, s melynek a város egy 700 négyzetes önyi telket átadékozott, most új terv formájában; ugyanis az országos gazdasági egyesület telkén a gazdasági muzeummal egyesítve építtetnek föl.

— (A lencs-ház számára) Pest városa telket jelölt ki, s az ügy mellett buzgólkodó, de eddig a kívánt sikert el nem ért bizottságnak fogja átadni, a telk az Orczy-kert s örömvölgy-utca közt van.

— (Az országos közegészségi tanács 1870—71-iki működéséről) megjelent a kimutatás, Grosz Lajos összedallítása szerint. E tanács eddig 42 rendes és 18 bizottsági ülést tartott, és szakértői véleményét igénybe vették: a belügyminisztérium: tizenhatszor, a kereskedelmi minisztérium: nyolcszor, az igazságügyminisztérium: kétszer, a magyar és erdélyi honi törvényszékek: tizenkétszer. A múlt évi nagy munkálatok között első helyet foglal el a negyven nyomtatott ivre terjedő és önműködő isziben megjelent: Magyar gyógyszerkönyv. Ide tartoznak a fogászati gyakorlatok szabályozó javaslatok, s a kor viszonyaihoz idomított cholerajárvány elleni utasítások. A tanács rendes tagjai közül meghalt Tornay Károly.

— (A petrosenyi bányajégés) még mindig tart. Már február hóban is történt a Deák-tárnában gyuladás, de azt hamar elfojtották. Március 14-én azonban a bánya közepé táján a 19-ik és 21-ik keresztvájat közt tört ki gyuladás, hogy mily ok folytán, még nem tudni, de azt hiszik, hogy természetes bánya-légviszonyok folytán, mert ugyanakkor a brassói egylet bányájában is tűz tört ki. Az égés kezdetekor nagy gyorsasággal oly szén-sav-gáz fejlődött ki, hogy a munkások egy része adataz huzatot föl, egy pedig meg is fult. A tűz mintegy 10 önyi hosszu térben fészkelte meg magát, s körülte meggették a szükséges gátló intézkedéseket. A baj nem oly nagy, mint hirté járt. Ha a megtámadott rész egészen el is ég, csak 3200 köb-önyi szén meg veszendőbe. A bánya-munkálatok is zavartalanul folynak.

— (Dumas Sándor ünnepléses temetése) e hó 17-én történt meg Páris közelében, Villers-Cotteretsben, s ez alkalomra külön gyors vonat szállította a helyszínre a francia főváros művészeinek s ironak egész seregét. Hugó Viktor akadályozva lévén személyesen megjelenni, így ifju Dumashoz intézett levelében menté ki magát elmaradásáért. Mint tudva van, Dumas távol a francia fővárostól lnynt el, s most fia és barátai gondoskodtak, hogy a regényíró porai övei akadályon pihenhessenek. Az egyházi szertartás után a környékről s a fővárosból összesereglett beláthatlan néptömege a sarkterbe ment, hol Dumas holttestét atyjáé, Dumas tábornoké mellett helyeztetett a családi sírboltba. Itt Dugué, Ganzales és Perrin Emil a »Comédie-Française« színház igazgatója lelkes emlékbeszédet tartottak, majd Blanc Károly festette a hírvezető író működését. Ezután ifju Dumas Sándor lépett a sír szélére s az egybegyűltekhez hosszabb beszédet intézett. Nem akarok elválni önökötől (így szólott többi közt) andkál, hogy ne adjak némi fölvilágosítást, melyet atyám barátainak, honfitársainak s a történelemnek joguk van tőlem, tőlem személyesen követelni. — Talán sokakat meglepett, hogy oly hosszu idő folyt le atyám halálának napja és ezen végtisztviseltétek között, a mely bennünket jelenleg összehozott. Ennek oka a következő: Atyám nilam halt meg Puyben 1870. december 5-én. Meghalt fájdalommal, haláltusa nélkül övének közepette, míg oly sok mások a esatamezőkön hullottak el kiromlások között s messze azoktól, a kiket szerettek. Ennek most már tizenöte hónapja: akkor alsó Szajna departamentot az ellenség tartotta megszállva; a háboru folyt. Én ugyanazon helyen temettem el atyámat, hol meghalt s vártam az események végét. A béke megkötése után a porosok még mindig itt voltak, várván pénzüket. Visszahozni atyámat e pillanatban annyit lett volna, mint alkalmat szolgáltatni nekik, hogy ide jöjjenek s azon ürügy alatt, hogy végtisztviseltégadásunkhoz esatlakoznak, lábukkal tapodják ama másik dicső sírt, a tábornokét, a ki egykor ellenük harcolt.

— (Halálhíradás.) E hó 18-kán lnynt el Bécsben Doblhoff Dier Antal 72 éves korában. Az ausztriai szabadelvű morganakban szerzett hírt s nevet, s a 48-ik eseményekben is nagy szerepet játszott. Tagja volt az 1848-ik Landtagnak is és szabadelvű beszédje által tünt ki; május havában kereskedelmi miniszter lett, juliusban pedig ő és Wessenberg alakították újra a bécsi minisztériumot, melyet azonban a reaktív nemokára megbuktatott. Doblhoff azután a magányba vonult, s csak 1861-ben lépett újra nyilvánosság elé, a reichsrath tagjává választatván. A Giska-féle minisztérium pedig az

urak házába nevezte ki. Legutóbbi időkben az államvaspályai társulat elnöke volt.

— (Szörnyű földrengésről) szól a távirat Konstantinápolyból. E szerint f. hó. 16-án Antiochia csaknem egészen romba dől s a romok közül csak más napig 1500 hullottak ástak ki.

— (Rövid hírek) A királyi család e hó 18-án Bécsbe utazott. — A trónörökös e hó 15—16-án tette le évi vizsgáit, s a magyar történelem Árpád-házi királyairól magyar nyelven sok alaposággal felelt. — A király gőzhajon utazik el Budáról az alvidékre. Bezdánból a Ferenc-csatornán folytatja útját Bécsre, onnan kocsin Kikindára, s végre vasuton Temesvárra és Aradra. — Mihálly nyugalmazott miniszteri tanácsos felsőbb megbízásból Orsovára és Turnseverinbe utazott, a Vaskapu ügyében.

Megjelent új könyvek. Megjelent a »Magyar nyelvőr« 4-ik füzeté is élenk tartalommal. Első cikk Budenz József tollából az »Elő-éle külföldözés voltáról« szól, a második cikk Brassai Sámuel »Egy hírelmetény« nyelvezete fölött kezdett syntactikai észrevételeinek folytatása; a harmadik Joannovics Györgytől, a »szórendről« értekezés. Ir ezután még e füzetben Székács József az »Előjárul« szó értelméről, Borostyánkővi »Faludi magyarságról«, Fogarasi »Észrevételeket« Szabács viadáljájához. A füzet egyélt, változatos tartalmú közmondások, nyelvisajátságok, népalok, gyermekjátékok és versikék egybeállított gyűjteménye képezi. Végül a legutóbb fölmerült magyartalanúságokért kap ki az akadémiá, a nemzeti színház, az egyetem és a bányásznaplótól. Hét elbeszélés, rajz és néphagyomány van a 220 lapra terjedő kötetben, melynek főcímek az kölcsönöz, hogy csak kevésbé ismert hazai sajtóságoktól és szokásokról szól. — »A magyar népalokról.« írta Aigner Lajos. Tanulmány ez népalainkat illetőleg s egyik heti lapban jelent meg. Ára 60 krajczár.

Megjelent a »Magyar mérnök-és építész-egylet közlöny«-nek márciusi füzeté. Főbb cikkeik: képezik: A természet fény, mint munkaerő, Wolfhart Ernőstől. A holt sulyról a francia vasutakon. Erdői Benedektol: vegyések, stb. — Székács-Fehérvárról Klöcker Péter kiadásából kaptuk: »Sz. Fehérvárról koronázott királyok« történelmi értekezés, melyet Pauer János kanonok s akad. tag az ottani Vörösmarty-körben tartott. Ára 30 krajczár. — M-Ovárról pedig az ottani gazdasági tanintézet könyvtárának jogyzékét kaptuk meg, melyet Rodiczky Jenő állított össze.

Uj hangjegyek. Taborszky és Parsch műkereskedésében megjelentek a következő francia cimlapú zeneművek: »5-éme valse« zongorára Gobbi Henriktol, ára 80 krajczár. »Les gliches du monastere« (a zárta harangjai) nocturne, zongorára: Lefebvre-Wélytol, ára 50 krajczár. — Szintén e műkereskedésben jelent meg a Tisza Aladár által a zongorázó ifjuság számára szerkesztett »Gyűjtemény a magyar népalokról« című füzetekből az 5-dik és 6-dik, igen harmonikus átiratban nyujtva népalainkat. Ára egy füzetnek két kézzre 80 krajczár, négy kézzre 1 frt.

Szerkesztői üzenetek.

— Gy. Fehérvár. St. Ö. Megkaptuk s közelébb már közölni fogjuk. — »Bacsu.« Egyetlen orosz. — »Vidrók és tövisek.« Az előbbiek fonyadtak, az utóbbiak nem szűnnek. — »Szerelemi bencshangok, 1872.« Egyetlen ülté sínes beme. A »Dal« szintén mesterkél. — Kolosmonostor: K. Már bizonyára megérkezett oda. — H. M. Vásárhelyre: Sz. Arra a nyomda nevezett vállalkoztatik, hogy azokból a képekbel valaki számára 6—8 példányt nyomtasson. Leggyorszeübb mód fönyképekben szerzeni meg. Ez kapható mindenütt.

TARTALOM.

Cikkek: »Az 1869—72-ik országgyűlés elnöke« — r. töl — »Brackley Go-don.« (Allan Cuninghamtol) Családi Józseftől. — »A nővérek« (Erdelti elbeszélés.) Szépfaludi Ö. Ferencitol. — »Széchenyi kora s műveinek hatása« Ilke Lajostól. — »A dunai hadihajók.« — »Egy jelenet a spanyolországi lázongásokból.« — »Párisi játéklarangok.« Küzli: L. P. »Az orvoslás.« (Elbeszélés Turgenjev Ivántól.) — »Vegyes közlömények« — »Hírek.« — »Képek« Somsich Pál. — »Maros« dunai monitor. — »Egy jelenet a spanyolországi lázongásokból.«

Hirdetés.

Cachemir kendő.

Szép, jó és olcsó!

Legujabb női ruha-kelmék

bámulatosan olcsó árért.

Teljes ruhához való legszebb kelmék
3, 4, 5, 6 frtót, ugyszinte a

legfinomabb fekete selyem-anyagok kaphatók

HAMBURGER ADOLF

üzletében, Pest, ur-utca 1-ső sz. a Párisi ház bemeneténél.

Mustrák kívánatra mindenkinél ingyen és bérmentesen küldetnek s megrendelések után-
vát mellett azonnal eszközöltetnek.

5

Ansztal-és ágytorítók.